Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir (2009) – Adran 74 Esemptiadau

Canllawiau sy'n ymwneud â Gorchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) 2011, fel y'i diwygiwyd gan Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) (Diwygio) 2026

Ebrill 2026

Cynnwys

Cyflwyniad 3

Esemptiadau Trwyddedau Morol 3

Amodau Cyffredin ar gyfer Esemptiadau 6

Caniatadau eraill 7

Canllawiau Arferion Da 8

Adolygiad o Weithgareddau Esempt 8

Esboniad o dermau penodol a ddefnyddir yn y canllawiau a Gorchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) 2011 (fel y'i diwygiwyd) 9

Llun ar y clawr: Gwesty'r Harbourmaster, Aberaeron, Ceredigion

OGL © Hawlfraint y Goron 2026, Llywodraeth Cymru, WG54138, ISBN digidol 978-1-83745-142-5
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg

Cyflwyniad

Sefydlodd Deddf y Môr a Mynediad i'r Arfordir 2009 ("y Ddeddf") y broses drwyddedu morol ac mae'n diffinio Gweinidogion Cymru fel yr awdurdod trwyddedu priodol ar gyfer dyfroedd Cymru (rhanbarth y glannau a rhanbarth y môr mawr). Mae trwyddedu morol yn galluogi datblygu cynaliadwy yn ardal forol Cymru, gan sicrhau nad yw gweithgareddau a reoleiddir yn effeithio ar yr amgylchedd, iechyd pobl nac yn ymyrryd â defnyddiau cyfreithlon eraill o'r môr.

Mae adran 66 o'r Ddeddf yn nodi'r mathau o weithgareddau y mae angen trwydded forol ar eu cyfer. Yn gyffredinol, bydd angen trwydded forol ar gyfer y mathau canlynol o weithgareddau:

- Pob math o garthu.
- Gweithgareddau adeiladu.
- Dyddodion gan ddefnyddio cerbyd neu long o sylweddau neu wrthrychau yn y môr, neu ar wely'r môr neu oddi tano.
- Tynnu gwrthrychau o wely'r môr gan ddefnyddio cerbyd neu gwch.

Mae adran 74 o'r Ddeddf yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud gorchymyn sy'n nodi'r gweithgareddau nad oes angen trwydded forol arnynt, neu nad oes angen trwydded forol arnynt os bodlonir amodau penodol. Gelwir y rhain yn weithgareddau esempt. Mae Rhan 4, Pennod 2 o'r Ddeddf hefyd yn darparu ar gyfer esemptiadau penodol ac achosion arbennig lle nad oes, o bosibl, angen trwydded forol. Mae'r canllawiau hyn yn berthnasol i esemptiadau a bennir gan orchymyn a wnaed o dan adran 74 o'r Ddeddf yn unig.

Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n gwneud y gwaith gweinyddol ar gyfer trwyddedu morol ar ran Gweinidogion Cymru. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau am yr angen am drwydded forol at:
marinelicensing@naturalresourceswales.gov.uk

Esemptiadau Trwyddedau Morol

Mae esemptiadau yn ei gwneud yn bosibl i weithgareddau o ddydd i ddydd a risg isel gael eu cyflawni heb fod angen gwneud cais am Drwydded Forol. Gall esemptiadau leihau'r baich rheoleiddio ar weithgareddau sy'n ddarostyngedig i reolaethau rheoleiddiol eraill, megis pysgota, ac maent yn caniatáu i waith gael ei wneud i ymateb i argyfwng, gan sicrhau diogelwch bywyd, eiddo a llongau.

Mae'r esemptiadau trwyddedau morol a bennir gan orchymyn wedi'u nodi yng Ngorchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) 2011, a ddiwygiwyd gan Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) (Diwygio) 2026.

Os ydych yn bwriadu dibynnu ar esemptiad rhag yr angen am Drwydded Forol, eich cyfrifoldeb chi yw sicrhau bod y gweithgaredd rydych chi'n ei gynllunio yn bodloni'r esemptiad ac unrhyw amodau a osodir yn llawn. Mae'n bosibl y gallai esemptiad fod yn berthnasol yn gyfan gwbl neu'n rhannol i'ch gweithgaredd arfaethedig. Pan na ellir bodloni amodau llawn yr esemptiad mae angen Trwydded Forol.

Efallai y bydd camau gorfodi yn cael eu cymryd yn eich erbyn os penderfynir yn ddiweddarach nad yw'r gweithgaredd, neu'r amgylchiadau lle cafodd ei gyflawni, yn cyd-fynd â thelerau'r esemptiad perthnasol. Os cymerir camau gorfodi i ganfod a fu achos o dorri'r esemptiad, efallai y gofynnir i chi ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig o unrhyw drafodaethau gyda'r corff cadwraeth natur statudol perthnasol, Asiantaeth y Môr a Gwylwyr y Glannau, Trinity House a'r Weinyddiaeth Amddiffyn, yn dibynnu ar yr esemptiad perthnasol.

O dan y Ddeddf, Gweinidogion Cymru yw'r awdurdod gorfodi ar gyfer trwyddedu morol. Mae'r gwaith gorfodi yn cael ei wneud gan Swyddogion Gorfodi Morol (MEOs) Llywodraeth Cymru.

Gweithgareddau Esempt

Mae'r gweithgareddau esempt wedi'u grwpio isod i themâu cysylltiedig at ddibenion y canllawiau hyn. Rhaid i chi gyfeirio at Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) 2011, fel y'i diwygiwyd gan Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) (Diwygio) 2026 i gael manylion penodol pob esemptiad ac unrhyw amodau angenrheidiol.

Carthu

- Carthu ar gyfer Awdurdodau Harbwr
- Carthu cynnal a chadw at ddibenion mordwyo
- Dyddodion wrth garthu am agregau neu fwynau

Argyfwng, diogelwch a hyfforddiant

- Gwaith brys mewn ymateb i lifogydd neu berygl o lifogydd
- Ceblau a phiblinellau – archwilio ac atgyweirio brys awdurdodedig
- Dyddodion damweiniol
- Cael gwared ar rwystr neu berygl i fordwyo
- Gweithgareddau gwylwyr y glannau – dibenion diogelwch a hyfforddiant
- Fflerau ac eitemau eraill o'r fath at ddibenion diogelwch a hyfforddiant
- Cyfarwyddydau diogelwch o dan Ddeddf Llongau Masnach 1995
- Diffodd tân
- Ymchwiliad i ddamweiniau awyr

Pysgota a physgod cregyn

- Gweithrediadau pysgota
- Lledaenu a magu pysgod cregyn

Ymchwiliad o'r ddaear

- Samplu cydio o wely'r môr
- Samplu Vibrocore
- Tyllau Prawf
- Tyllau Turio

Adfer cynefinoedd

- Adfer morwellt

Sbwriel

- Adfer sbwriel morol
- Defnyddio cerbydau neu longau gan awdurdodau harbwr, CNC ac elusennau amgylcheddol i gael gwared ar sbwriel môr, malurion ac anifeiliaid marw

Gwaith cynnal a chadw ac uwchraddio

- Gwaith cynnal a chadw ac uwchraddio gwaith diogelu'r arfordir, draenio ac amddiffyn rhag llifogydd
- Cynnal a chadw pontydd a strwythurau cantilifrog presennol, gan gynnwys pierau a glanfeydd

Marcwyr, angorfeydd a phontynau

- Angorfeydd a chymhorthion mordwyo
- Marcwyr dros dro (uchafswm terfyn 28 diwrnod)
- Pontynau
- Marcwyr ar gyfer safleoedd morol Ewropeaidd a pharthau cadwraeth morol
- Llwybrau deifwyr o fewn ardaloedd cyfyngedig

Ymateb i lygredd

- Dyddodi offer i reoli, dal neu adennill olew
- Dyddodi sylweddau trin cemegau ac olew morol ac ati
- Gweithgareddau sy'n dod o fewn Rhan 6 o Ddeddf Llongau Masnach 1995

Ymchwil wyddonol

- Cyfarpar ac offerynnau gwyddonol
- Deunyddiau olrhain ac adweithredyddion

Llongau

- Lansio llongau
- Dyddodion yn ystod mordwyo arferol
- Datgymalu llongau
- Gweithgareddau achub
- Hawliau llongau tramor o dan gyfraith ryngwladol
- Llwytho llongau i'w llosgi y tu allan i Gymru, rhanbarth glannau Cymru neu ranbarth môr mawr Cymru
- Glanhau corff llong yn y dŵr
- Symud llongau sydd wedi eu gadael neu longau adfeiliedig

Eraill

- Twnnel turiedig
- Symud tywod a chwythwyd gan y gwynt a'i ddyddodi
- Gollwng cemegion ac olew alltraeth
- Cyfleusterau doc sych
- Arddangosfeydd tân gwyllt
- Samplau i'w profi a'u dadansoddi

Amodau Cyffredin ar gyfer Esemptiadau

Mae'r rhan fwyaf o esemptiadau yn cynnwys amodau y mae'n rhaid eu bodloni cyn y gellir gweithredu'r esemptiadau. Os na ellir bodloni amodau'r esemptiad, rhaid gwneud cais am Drwydded Forol ac mae'n ofynnol. **Gall unrhyw achos o dorri telerau ac amodau'r esemptiad arwain at gamau gorfodi**.

Mae'r amodau'n amrywio o un esemptiad i'r llall. Rhaid i chi gyfeirio at Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) 2011, fel y'i diwygiwyd gan Orchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) (Cymru) (Diwygio) 2026, am yr amodau sy'n berthnasol i bob esemptiad. Yr amodau mwyaf cyffredin yw:

Asesu risg i fordwyaeth – er mwyn penderfynu a yw eich gweithgaredd arfaethedig yn achosi neu'n debygol o achosi rhwystr neu berygl i fordwyo, rhaid i chi drafod â'r canlynol, gan gadw cofnod o'ch trafodaeth gyda'r awdurdodau hyn at ddibenion cydymffurfio a gorfodi. Rhaid i chi hefyd gadarnhau i'r canlynol bod eu cyngor wedi'i ddilyn.

- Asiantaeth y Môr a Gwylwyr y Glannau – navigationsafety@mcga.gov.uk
- Trinity House – navigation@trinityhouse.co.uk
- Awdurdod Harbwr Perthnasol (os yw'n berthnasol).

Asesu risg i'r amgylchedd – er mwyn penderfynu a yw eich gweithgaredd arfaethedig yn debygol o gael effaith sylweddol ar ardal warchodedig forol, cynefin gwely'r môr sensitif neu reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy, rhaid i chi drafod â'r canlynol, gan gadw cofnod o'r drafodaeth at ddibenion cydymffurfio a gorfodi. Dylech hefyd ddilyn unrhyw ganllawiau perthnasol, fel y bo'n briodol, a luniwyd gan y corff cadwraeth natur statudol perthnasol.

- Cyfoeth Naturiol Cymru – corff cadwraeth natur statudol ar gyfer rhanbarth glannau Cymru: marine.advice@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk
- Cyd-bwyllgor Cadwraeth Natur – corff cadwraeth natur statudol ar gyfer rhanbarth môr mawr Cymru.

Asesu risg i longddrylliad gwarchodedig/ased hanesyddol – i benderfynu a yw eich gweithgaredd arfaethedig yn debygol o effeithio ar yr amgylchedd hanesyddol neu unrhyw longddrylliad gwarchodedig, rhaid i chi drafod â'r canlynol, gan gadw cofnod o drafodaethau at ddibenion cydymffurfio a gorfodi:

- Cadw – HenebionCofrestredig@llyw.cymru
- Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru: nmr.wales@rcahmw.gov.uk

Asesu'r effaith ar Ardaloedd Perygl ac Ardaloedd Ymarfer dynodedig y Weinyddiaeth Amddiffyn – rhaid i chi ofyn am gyngor a/neu gymeradwyaeth ymlaen llaw gan y Weinyddiaeth Amddiffyn (MoD) os ydych chi'n bwriadu cynnal gweithgaredd esempt mewn Ardaloedd Perygl ac Ardaloedd Ymarfer dynodedig neu gerllaw iddynt: DIO-Safeguarding-Offshore@mod.gov.uk

Gellir gweld Ardaloedd Perygl ac Ardaloedd Ymarfer Dynodedig ar y Porth Cynllunio Morol: Y porth cynllunio morol | LLYW.CYMRU.

Gwybodaeth i lywio trafodaethau

Er mwyn llywio eich trafodaethau gyda'r awdurdodau y cyfeirir atynt uchod, mae'n debygol y bydd yn ofynnol i chi ddarparu manylion eich gweithgaredd arfaethedig, gan gynnwys lleoliad (gyda chyfesurynnau lledred a hydred), amseriadau'r gweithgaredd arfaethedig a'r fethodoleg ar gyfer cynnal y gweithgaredd arfaethedig. Dylai hefyd fanylu ar unrhyw ymgynghoriad lleol a gynhaliwyd i baratoi ar gyfer dewis safle.

Dylai'r wybodaeth a roddwch i lywio eich trafodaethau gyda'r awdurdodau mordwyo hefyd gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, lefel bresennol gweithgarwch llongau (masnachol a hamdden) yn lleoliad eich gweithgaredd arfaethedig. Dylech hefyd ystyried effaith bosibl eich gweithgaredd arfaethedig ar ddefnyddwyr morol eraill, gan gynnwys ystyried a oes angen rhoi Hysbysiad i Forwyr i hysbysu defnyddwyr môr eraill o'ch gweithgareddau arfaethedig.

Y Porth Cynllunio Morol: Gellid defnyddio Porth cynllunio morol | LLYW.CYMRU i lywio eich dealltwriaeth o'r effeithiau tebygol y gallai eich gweithgaredd arfaethedig ei gael ar ddefnyddwyr eraill y môr a'r amgylchedd morol.

Hysbysiad ymlaen llaw – Pan fo person yn bwriadu cynnal gweithgaredd esempt ar ôl trafodaeth a chyngor gan yr awdurdodau uchod, rhaid rhoi hysbysiad ymlaen llaw o'r bwriad i gynnal gweithgaredd esempt i'r canlynol:

- Asiantaeth y Môr a Gwylwyr y Glannau, o leiaf 15 diwrnod cyn i unrhyw weithgaredd ddigwydd.
- Trinity House, o leiaf 15 diwrnod cyn i unrhyw weithgaredd ddigwydd.
- Swyddfa Hydrograffig y DU, o leiaf 5 diwrnod cyn i unrhyw weithgaredd ddigwydd.
- Y Weinyddiaeth Amddiffyn, o leiaf 15 diwrnod cyn i unrhyw weithgaredd ddigwydd.

Yn ogystal â'r awdurdodau uchod, er nad yw'n amod o'r esemptiadau, dylai unrhyw berson sy'n dymuno dibynnu ar esemptiad roi hysbysiad ymlaen llaw i'r canlynol, o leiaf 15 diwrnod cyn i unrhyw weithgaredd ddechrau:

- Tîm Trwyddedu Morol Cyfoeth Naturiol Cymru: marinelicensing@naturalresourceswales.gov.uk
- Tîm Gorfodi Morol Llywodraeth Cymru: marinelicencingenforcement@gov.wales

Rhaid i bob hysbysiad ymlaen llaw i'r awdurdodau uchod fanylu ar ddyddiad y gwaith arfaethedig a'r esemptiad y dibynnir arno. Rhaid i berchennog y gweithgaredd sy'n cael ei gynnal hefyd sicrhau bod yr holl gontractwyr ac is-gontractwyr sy'n gweithio ar eu rhan yn ymwybodol o ba esemptiad y dibynnir arno ac union delerau ac amodau'r esemptiad. Mae hyn er mwyn sicrhau bod y gweithgaredd yn cael ei gyflawni yn unol â gofynion yr esemptiad.

Caniatadau eraill

Nid yw esemptiadau trwyddedau morol, pan fônt yn berthnasol, yn dileu'r gofyniad i chi sicrhau pob cydsyniad neu ganiatâd arall sydd ei angen arnoch ar gyfer eich gweithgaredd arfaethedig. Er enghraifft, mae'n debygol y bydd angen caniatâd arnoch gan yr awdurdod cynllunio lleol perthnasol os yw eich gweithgaredd arfaethedig wedi'i leoli uwchben y Marc Distyll Cymedrig a gallai gael effeithiau ar y tir. Fe'ch anogir i siarad â'r awdurdod cynllunio lleol perthnasol cyn i chi ddechrau unrhyw waith.

Bydd angen cytundeb perchennog tir arnoch hefyd gan Ystad y Goron os yw'r gweithgaredd yn rhyngweithio â'r blaendraeth (y tir rhwng y marc penllanw cymedrig a'r marc distyll cymedrig) neu wely'r môr y maent yn ei reoli.

Mae map o berchnogaeth Ystad y Goron o ran y blaendraeth ac aberoedd ar gael ar ei Phorth Data Agored.

Ar gyfer gweithgareddau arolygu esempt sy'n rhyngweithio'n ffisegol â gwely'r môr neu'r blaendraeth o dan berchnogaeth Ystad y Goron, bydd angen Trwydded Arolygu Gwely'r Môr (SSL) neu Drwydded Arolygu Arfordirol (CSL) gan Ystad y Goron. Ar gyfer ymholiadau ynghylch Trwyddedau Arolygu Gwely'r Môr, anfonwch e-bost at consents@thecrownestate.co.uk neu CoastalTeam@thecrownestate.co.uk ynghylch Trwyddedau Arolygu Arfordirol. Am ragor o wybodaeth, cyfeiriwch at y tudalennau gwe priodol ar wefan Ystad y Goron: Trwyddedu a chanllawiau | Ystad y Goron.

Argymhellir siarad ag awdurdodau eraill sy'n gyfrifol am roi cydsyniad neu ganiatâd cyn gynted â phosibl a chyn i chi ymgymryd ag unrhyw waith.

Nid yw esemptiadau trwyddedau morol hefyd yn rhyddhau unrhyw awdurdod cyhoeddus arall rhag cydymffurfio â'u dyletswyddau cyfreithiol eu hunain o dan ddeddfwriaeth berthnasol.

Canllawiau Arferion Da

Cynghorir bod yr arferion da canlynol yn cael eu hystyried a'u defnyddio cyn ymgymryd ag unrhyw weithgaredd esempt:

- Mesurau atal llygredd – cyfeiriwch at wefan CNC am ganllawiau ar fesurau atal llygredd addas neu angenrheidiol.
- Asesiad Bioddiogelwch Rhywogaethau Estron Goresgynnol – cyfeiriwch at wefan CNC am ragor o fanylion.
- Protocol ar gyfer Darganfyddiadau Archaeolegol (PAD) yng Nghymru, dan oruchwyliaeth Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru.

Adolygiad o Weithgareddau Esempt

Mae'n arfer da adolygu esemptiadau o bryd i'w gilydd i sicrhau ei bod yn dal yn briodol parhau i esemptio gweithgareddau o'r broses drwyddedu morol, gan roi sylw i ofynion Gweinidogion Cymru o dan y Ddeddf i ddiogelu'r amgylchedd, iechyd pobl a defnyddwyr eraill y môr. Rydym yn bwriadu adolygu gweithgareddau esempt bob 5 mlynedd, oni bai bod angen penodol yn cael ei nodi i adolygu esemptiadau yn gynt.

Esboniad o dermau penodol a ddefnyddir yn y canllawiau a Gorchymyn Trwyddedu Morol (Gweithgareddau Esempt) 2011 (fel y'i diwygiwyd)

Gwaith carthu dyfnhaol	Gwaith carthu dyfnhaol yw carthu mewn ardal nad yw wedi'i charthu o'r blaen, ac i ddyfnder nad yw wedi'i garthu o'r blaen, neu i ddyfnder nad yw wedi'i garthu o fewn y deng mlynedd diwethaf.
Seilnod siart	Ar Ynysoedd Prydain, mae Seilnod Siart tua lefel y Distyll Astronomaidd (LAT).
Malurion	Mae hyn yn cynnwys gweddillion o rywbeth sydd wedi'i ddinistrio neu ddarnau o ddeunydd diangen neu wedi'i daflu a allai gael ei wasgaru o gwmpas.
Ardaloedd Perygl ac Ardaloedd Ymarfer Dynodedig	Ardaloedd Perygl ac Ardaloedd Ymarfer Dynodedig y Weinyddiaeth Amddiffyn, a ddynodwyd at ddibenion profion milwrol, ymarferion hyfforddi neu osod trefn milwyr.
Gwaith Brys	Mae argyfwng sy'n berthnasol i drwyddedu morol yn sefyllfa a allai, os na chaiff ei hunioni neu ei gweithredu ar frys, achosi canlyniadau difrifol i iechyd pobl, diogelwch mordwyo, yr amgylchedd neu eiddo, gan gynnwys seilwaith sy'n eiddo i'r cyhoedd. Nid yw esemptiadau sy'n galluogi gwaith i gael ei wneud i ddelio ag argyfwng yn berthnasol pan fu methiant i gynnal ased cyn argyfwng.
Ardal Rhynglanwol	Yr ardal rhwng lefel penllanw cymedrig y gorllanw a marc distyll cymedrig y gorllanw.
Cynnal a chadw	Gwaith cynnal a chadw, mân atgyweiriadau neu welliannau rhesymol ar gyfer strwythur neu ased presennol yn gyfan gwbl o fewn ei ffiniau presennol. Nid yw'n cynnwys newidiadau sylweddol.
Sbwriel môr	Unrhyw ddeunydd solet parhaus, wedi'i weithgynhyrchu neu wedi'i brosesu sy'n cael ei daflu, ei waredu neu ei adael yn yr amgylchedd morol ac arfordirol. Nid yw'r diffiniad o sbwriel môr at ddibenion esemptiadau trwyddedau morol yn ymestyn i arfau rhyfel wedi'u dympio.
Ardal Forol Warchodedig	Term cyffredinol a ddefnyddir i ddisgrifio'r safleoedd dynodedig canlynol yn yr ardal forol at ddibenion cadwraeth natur: Ardal Cadwraeth Arbennig, Ardal Gwarchodaeth Arbennig, Parth Cadwraeth Morol, Safle Ramsar a Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig.
Mân Waith Arferol	Mae mân waith arferol yn cynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i, adnewyddu a chynnal asedau ategol strwythurau, megis gosod goleuadau, arwyddion, gwaith ar lwybrau, ffensys ac arwynebau ffyrdd.
Arolwg neu arbrawf gwyddonol	Ymgyrch i gynnal arolwg o'r amgylchedd morol at ddibenion arsylwi a/neu ddadansoddi gwyddonol yw hwn.